

# Kennisfiche Omgaan met grensoverschrijdend gedrag in de sport



Centrum Ethiek  
in de Sport

**VLAAMSE  
TRAINERSCHOOL**  
SPORT VLAANDEREN - SPORTFEDERATIES  
UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN LO

<b>Inleiding</b>	<b>3</b>
<b>1. Wat is grensoverschrijdend gedrag in de sport?</b>	<b>4</b>
<b>2. Preventie</b>	<b>13</b>
<b>3. Tips, tricks &amp; tools</b>	<b>16</b>
<b>4. Goede praktijken</b>	<b>20</b>
<b>Bronnen</b>	<b>21</b>



Als trainer wil je dat je sporters<sup>1</sup> plezier beleven en vaardiger worden in hun sport. Om dit te bereiken bied je hen een gevarieerde training aan, motiveer en inspireer je hen. Als trainer help je sporters om hun talent te ontwikkelen en zich te verbeteren. Je bent daarnaast ook verantwoordelijk voor het creëren van een veilig sportklimaat voor jouw sporters samen met alle actoren uit de sportomgeving zoals clubbestuurders, ouders, sporters en vrijwilligers (= 'gedeelde verantwoordelijkheid').

Elke sporter, ongeacht het niveau, leeftijd, gender of achtergrond, heeft het recht om te kunnen sporten in een veilige omgeving. Dit betekent dat er aandacht is voor het respecteren van hun fysieke, psychische en seksuele integriteit. Iedereen bepaalt en heeft zijn eigen grenzen. Deze grenzen zijn niet altijd zichtbaar en krijgen vorm door waarden, opvoeding, kijk op het leven, maatschappelijke en sociale normen. Ze veranderen ook doorheen de tijd. Zo heeft de ene sporter geen probleem met samen naakt douchen, terwijl de andere zich daar ongemakkelijk bij voelt, is de ene sporter een knuffelaar en schudt de andere liever een hand, kan de ene goed met kritiek om en neemt de andere dit sneller persoonlijk op.

Het is belangrijk om er als trainer samen met je sporter(s) over te waken dat er respect is voor ieders individuele grens. Grenzen zijn nu eenmaal subjectief en hierover communiceren is dan ook belangrijk om ongewenste situaties te voorkomen.

<sup>1</sup> In de tekst wordt er meermaals over sporters en trainers gesproken. We verwijzen hiermee niet naar één specifiek gender. Deze termen worden voor alle genderidentiteiten gebruikt.

# 1. Wat is grensoverschrijdend gedrag in de sport?

Een sporter maakt stiekem foto's in de kleedhokjes, er is pestgedrag binnen het team, spelers schelden elkaar uit, ongepaste filmpjes uit de kleedkamer verschijnen op het internet, een speler wordt altijd als laatste gekozen,... Dit zijn zaken waarmee trainers geconfronteerd worden. Sporten gebeurt in groepsverband. Een goede omgang met elkaar is niet evident en soms worden grenzen overschreden. Verschillende karakters en individuen sporten samen wat kan leiden tot ruzies, pesten, plagen, discussies,... De sociale media maken het er niet eenvoudiger op omdat grensoverschrijdend gedrag meer verborgen kan plaatsvinden. Als trainer is het niet altijd gemakkelijk om een gepaste reactie te geven of er preventief werk van te maken.

**Grensoverschrijdend gedrag in de sport** is elke vorm van gedrag of toenadering, in verbale, non-verbale of fysieke zin, die:

- door de persoon, die het ondergaat als gedwongen en/of ongewenst wordt ervaren;
- als doel of gevolg heeft de waardigheid van de persoon aan te tasten;
- plaatsvindt in de context van sport.

Grensoverschrijdend gedrag is geen nieuw fenomeen in de sport. Het vindt al decennia lang plaats binnen en buiten de sport. In eerste instantie had wetenschappelijk onderzoek vooral aandacht voor seksuele intimidatie door mannelijke coaches naar vrouwelijke sporters, maar nu breiden onderzoekers hun onderzoeksveld uit naar andere vormen van grensoverschrijdend gedrag. In 2014 voerde dr. Tine Vertommen voor het eerst een grootschalig onderzoek uit naar de prevalentie van grensoverschrijdend gedrag bij jonge Vlaamse sporters. In de jaren daarna getuigden enkele moedige (top)sporters voor het eerst publiekelijk over hun ervaringen met seksueel en/of psychisch (emotioneel) grensoverschrijdend gedrag, en over de impact hiervan op hun sportcarrière en leven.



**Getuigenis Tineke Sonck:** <https://www.youtube.com/watch?v=-vyv64EM6BA>

Sindsdien komen er met de regelmaat van de klok nieuwe onthullingen van sporters die ongewenst en grensoverschrijdend gedrag hebben ervaren in hun sportomgeving. De getuigenissen uit gymnastiek en volleybal, deels opgetekend in de Canvas documentaire 'De Prijs van de Winnaar', maakten duidelijk hoe verregaand en ingrijpend grensoverschrijdend gedrag kan zijn.

Soms hebben sporters dat kleine 'motiverende' duwtje in de rug nodig, zowel op fysiek als mentaal vlak, om sportieve prestaties neer te zetten. Jammer genoeg wijst de realiteit aan dat we net hier heel kritisch moeten durven kijken naar de huidige manieren van coachen.



**My Magic Sports Kit:** <https://www.youtube.com/watch?v=C2uH9Dle8mQ>

Waar prestaties centraal staan, worden hoge verwachtingen gesteld wat bij de sporters vaak meer druk zet om nog meer (teveel?) te trainen. Dat daarbij soms grenzen overschreden worden, wordt te makkelijk als een noodzakelijk kwaad beschouwd. Gedwongen worden om door te trainen bij uitputting of bij een blessure, tegen doktersadvies in, of gedwongen worden om je sociale leven aan banden te leggen, zijn enkele voorbeelden van deze 'win at all costs'-mentaliteit waarbij de fysieke en psychische integriteit van de sporter opgeofferd wordt voor het 'hogere doel' van de prestatie.

Het is belangrijk om trainers op te leiden over hoe zij grensoverschrijdend gedrag kunnen voorkomen en als het zich voordoet, correct kunnen reageren. Binnen de sport houdt het waarborgen van integriteit in dat degenen die verantwoordelijk zijn voor de (jonge) sporters, dus ook de trainer/sportbegeleider, proactief zijn en maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het sporten veilig kan verlopen.

## 1.1. Definitie

Grensoverschrijdend gedrag in de sport is elke gedraging (non-verbaal, verbaal of fysiek) die psychische en/of fysieke schade kan toebrengen aan een individu en plaatsvindt in de context van sport.

De World Health Organisation omschrijft vier vormen van grensoverschrijdend gedrag: psychisch, fysiek, seksueel en verwaarlozing.

### 1.1.1. Psychisch grensoverschrijdend gedrag

**Psychisch** grensoverschrijdend gedrag is elk verbaal of non-verbaal gedrag, dat schade kan brengen aan zowel het emotionele welzijn van een individu als zijn/haar/hun gedachten, normen en waarde over zichzelf en de wereld negatief kan beïnvloeden.

#### Voorbeelden:

- Schreeuwen, vloeken en schelden
- Overdreven negatieve commentaar op sportieve prestaties of gewicht/uiterlijk
- Dreigen
- Overmatig druk zetten om te presteren (bv. Zich moeten houden aan een onaangepast trainingsschema, te vroegtijdig specialiseren in één sport(discipline), een al te streng voedingsschema moeten volgen, ...)
- Het beschadigen of stelen van eigendom
- Opzettelijk negeren of onverschillig zijn naar een sporter toe
- Aanmoedigen van ongezonde eetpatronen, dopinggebruik of geweld
- Eisen dat de sporter continu bereikbaar is via whatsapp
- Dwingen om verder te trainen/spelen (tegen doktersadvies)
- Het inadequaat reageren op de emotionele behoeften (bv. geen hulp bieden als je sporter bang is voor een bepaalde uitvoering, niet troosten na een val, geen lovende woorden bij goede prestaties, ...)
- ...

Ook allerlei vormen van mentale druk komen voor.

Een sporter die onder druk gezet wordt door de trainer, zal zich eerder inspannen om de trainer te plezieren, kritiek te vermijden of om bijvoorbeeld te bewijzen hoe getalenteerd hij wel is. Zijn motivatie is dan heel sterk ingegeven door 'moeten' en niet door spelplezier. Een motivatie die ingegeven is vanuit 'moeten' vergroot de kans op drop-out, faalangst en agressief spel.



**Katelyn Ohashi:** <https://www.youtube.com/watch?v=z9b1KAoYz9s>



### 1.1.2. Fysiek grensoverschrijdend gedrag

**Fysiek** grensoverschrijdend gedrag is elk gedrag dat fysieke schade kan toebrengen aan een individu.

#### Voorbeelden:

- Sporter met een object slaan
- Een sporter gedwongen laten trainen terwijl hij/zij fysiek geblesseerd of uitgeput is;
- Overmatig trainen;
- Onvoldoende rust geven aan de sporter;
- Lichamelijke straffen;
- Strenge diëten;
- Het aanmoedigen van een 'play-hard' -attitude;
- Aanzetten tot dopinggebruik;
- Vroegtijdige specialisatie;
- Te vroeg in een te competitieve context moeten sporten;
- ...



**Mary Cain:** <https://www.youtube.com/watch?v=qBwtCf2X5jw>

### 1.1.3. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

**Seksueel** grensoverschrijdend gedrag is elke vorm van ongewenste non-verbale, verbale of fysieke seksuele toenadering, seksueel gedrag of poging tot seksueel gedrag. Seksueel grensoverschrijdend gedrag is een paraplu term waaronder zowel gedrag zonder contact valt zoals seksueel getinte opmerkingen en seksuele intimidatie, als seksuele gedragingen met contact zoals aanraking en verkrachting.

#### Voorbeelden:

- Sporters naroeppen of nafluiten
- Sporters bespieden bij het omkleden
- Foto's maken van sporters tijdens het douchen
- Geslachtsorganen tonen
- Gedwongen kussen
- Aanraken of strelen van lichaamsdelen
- Orale, vaginale of anale penetratie met object, vinger of geslachtsdeel



**Voice:** <https://www.youtube.com/watch?v=mLulqsjZMkA&t=5s>

### 1.1.4. Verwaarlozing

**Verwaarlozing** is falen om de fysieke en emotionele noden van een kind te vervullen of er niet in slagen een kind te beschermen tegen gevaar. Daarnaast wordt de term 'nalatigheid' ook gebruikt in de wetenschappelijke sportliteratuur. Dit gaat over het negeren van de veiligheid van de atleet. Trainers hebben een superviserende en verantwoordelijke rol naar hun sporters toe. Dit wil onder meer zeggen dat zij zich horen te engageren om hun sporters, wanneer ze onder hun toezicht zijn, voldoende te informeren over het veilig en technisch correct uitvoeren van de trainingsopdrachten. Verwaarlozing van een sporter door de trainer kan o.a. resulteren in het oplopen van sportblessures.

#### Voorbeelden:

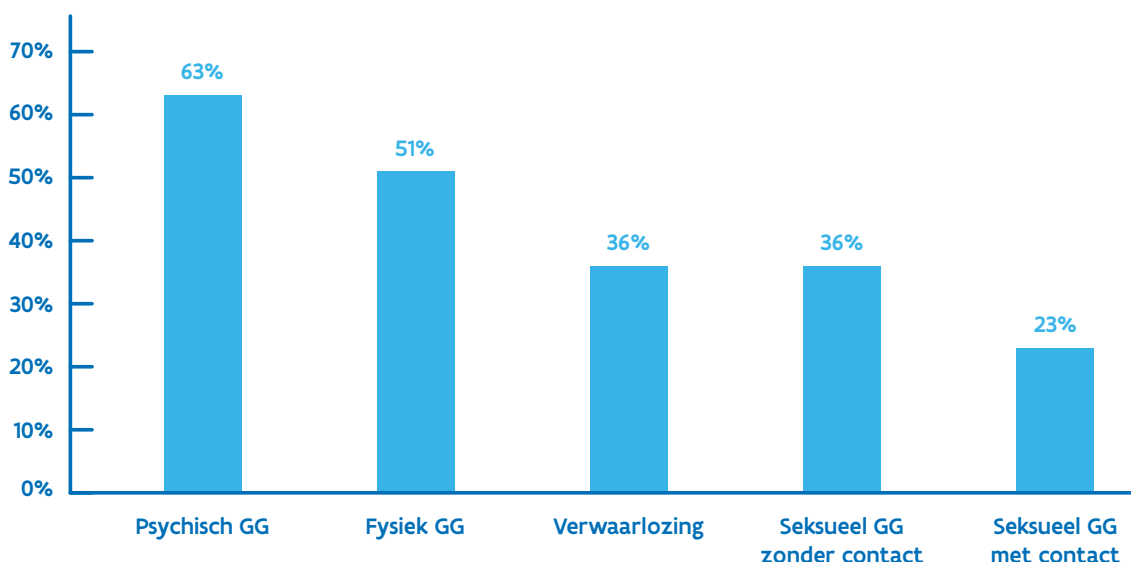
- Geen gepaste medische zorg bieden bij een blessure
- Een trainer die niet ingrijpt wanneer hij weet dat één van zijn minderjarige sporters doping gebruikt.
- Een sporter vragen om tijdelijk een pauze te nemen op school om volledig op zijn/haar/hun sport te focussen.
- Wegkijken of niet ingrijpen wanneer je als trainer weet dat een atleet slachtoffer is van fysiek, seksueel of psychisch grensoverschrijdend gedrag.
- Een trainer grijpt niet in wanneer hij opmerkt dat een speler zichzelf een te streng voedingsschema oplegt.
- ...

## 1.2. Prevalentie en Risicofactoren

### 1.2.1. Prevalentie

Het meest recente onderzoek naar de omvang van grensoverschrijdend gedrag in de Belgische sport toont aan dat 76% van de Belgische minderjarige sporters minstens één vorm van grensoverschrijdend gedrag ervaren tijdens het sporten voor hun 18de. Psychisch grensoverschrijdend gedrag werd het vaakst gerapporteerd. Zo gaf 63% van de sporters aan ooit uitgescholden of gekleinereerd geweest te zijn tijdens hun sportactiviteit.

**Figuur 1: Omvang van grensoverschrijdend gedrag in de sport in België**



Noot: Aangepast overgenomen uit Child Abuse in Sport: European Statistics, door Vertommen et al., 2021, p. 26

● Grensoverschrijdend gedrag

De omvang van de verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag wordt vaak per vorm onderzocht. In werkelijkheid zijn sporters meestal slachtoffer van een combinatie van verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag. Zo gaf 22,1% van de deelnemers aan dat ze alle vormen van grensoverschrijdend gedrag minstens één maal hebben ervaren voor de leeftijd van 18 jaar. Het onderzoek focust op een breed spectrum van grensoverschrijdend gedrag: gaande van milde vormen (vb. pompen als straf) tot zeer ernstige vormen (vb. chantage). De impact van het grensoverschrijdend gedrag zal dan ook niet voor iedereen even groot zijn en hangt af van de vorm, duur, intensiteit, enz.

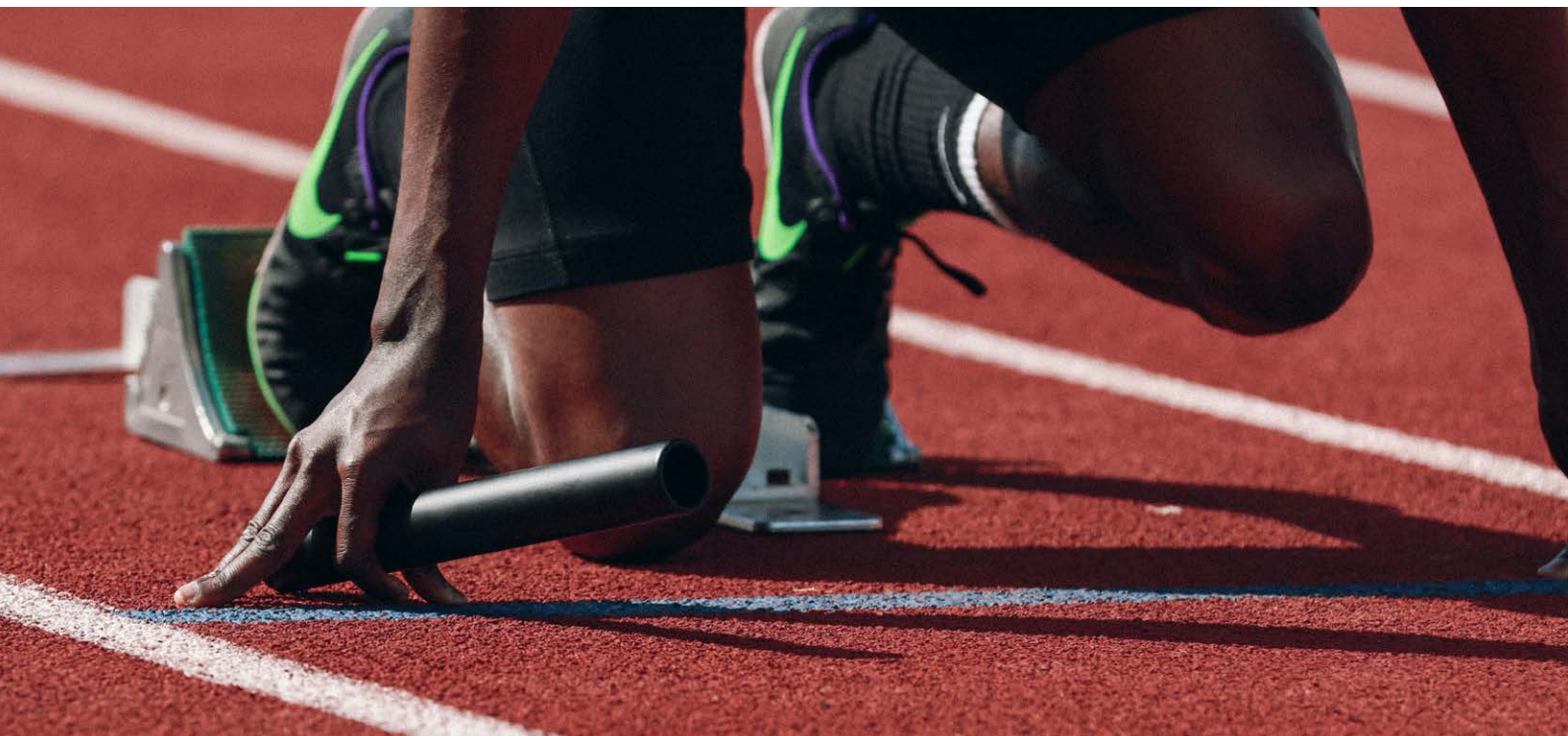
43% van de sporters ervoer 'prestatiegerelateerd grensoverschrijdend gedrag (= het uitbuiten van de sporter met prestatieverbetering als doel). Bij 36% van de sporters gebeurde het prestatiegerelateerd grensoverschrijdend gedrag door de trainer.

### Plegers van grensoverschrijdend gedrag

Grensoverschrijdend gedrag in de sport kan zich voordoen tussen alle actoren binnen de sportsector: trainer, sporters, ouders, supporters, commentatoren, scheidsrechters, enz. Uit onderzoek blijkt dat grensoverschrijdend gedrag in een grote meerderheid van de gevallen tussen sporters onderling plaatsvindt, zowel tussen teamgenoten als tussen sporters van verschillende teams of clubs. Daarnaast worden trainers het vaakst aangeduid als pleger. Tot slot geven sporters ook aan dat ze grensoverschrijdend gedrag ervoeren door (para)medische medewerkers, andere bekenden en onbekenden.

### Waar vindt grensoverschrijdend gedrag plaats in de sport?

De meerderheid van sporters geeft aan grensoverschrijdend gedrag te ervaren binnen een sportclub of op sportkampen. Daarnaast duiden ze ook topsportcentra, naschoolse sportactiviteiten en een privésetting bij de sporter of trainer thuis aan als vaak voorkomende plaats waar het grensoverschrijdend gedrag gebeurt. Sporters delen mee dat de grensoverschrijdende situaties het vaakst in of rond de sportfaciliteit plaatsvinden, maar ook in kleedkamers en behandelkamers. Tot slot toont onderzoek aan dat plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag vaak toeslaan op momenten dat er weinig toezicht mogelijk is. Zo rapporteren slachtoffers dat dit regelmatig gebeurde tijdens verplaatsingen met de auto van en naar trainingen of wedstrijden.





### 1.2.2 Risicofactoren

Er zijn specifieke risicofactoren binnen de sportcontext die aanleiding kunnen geven tot het ontstaan en voortduren van grensoverschrijdend gedrag.



Een hoge tolerantie voor fysiek geweld en verwondingen.



Autoritair leiderschap en ongelijke machtsverhoudingen tussen coaches en atleten.



Schandaalvermijding: incidenten worden verzwegen.



Door mannen gedomineerde geslachtsverhouding.



Fysiek contact is vaak vereist



Beloningsstructuren



Ongepast seksueel gedrag wordt vaak getolereerd, discriminatie en genderongelijkheid worden aanvaard.



Potentiële risicosituaties: kleedkamers, douches, carpoolen, overnachtingen

### 1.2.2.1. Individuele risicofactoren

Niemand is volledig beschermd tegen het ervaren van grensoverschrijdend gedrag. Iedereen kan in de loop van zijn sportcarrière één of meerdere situaties van grensoverschrijdend gedrag meemaken. Uit onderzoek blijkt dat jongens in het algemeen vaker te maken krijgen met grensoverschrijdend gedrag dan meisjes, respectievelijk: 82% en 70%. Onderzoekers toonden ook meermaals aan dat bepaalde groepen vaker een situatie van grensoverschrijdend gedrag ervaren dan anderen, waardoor ze een risicogroep vormen:

- Jonge topsporters
- Lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse (LHBTQI)-sporters
- Sporters met een migratieachtergrond
- Sporters met een beperking

Bepaalde sociale en organisatorische factoren zorgen ervoor dat een doelgroep kwetsbaarder is om slachtoffer te worden van grensoverschrijdend gedrag. Er is echter nog meer onderzoek nodig waarom deze doelgroepen een hogere kwetsbaarheid hebben.

Specifiek voor jonge topsporters blijkt dat hoe hoger het prestatieniveau en het aantal trainingsuren (= 'exposure time' of de tijd die de sporter doorbrengt in een sportcontext en mogelijk blootgesteld wordt aan grensoverschrijdend gedrag), hoe hoger het risico op prestatiegerelateerde vormen van grensoverschrijdend gedrag door trainers en ouders, maar ook psychisch en fysiek grensoverschrijdend gedrag ligt hoger.



**Getuigenis Aagje:** [https://www.youtube.com/watch?v=3h\\_-4TRm2nI](https://www.youtube.com/watch?v=3h_-4TRm2nI)

Grensoverschrijdend gedrag tussen sporters onderling neemt niet toe naarmate het sportniveau stijgt.

### 1.2.2.2. Contextuele risicofactoren

Er zijn ook een aantal **contextuele factoren** die de kans op grensoverschrijdend gedrag in een sportomgeving vergroten.

Sportorganisaties met een **hoge tolerantie voor agressief gedrag** en die **niet investeren in een goed preventiebeleid** lopen een groter risico dat grensoverschrijdend gedrag zal voorvallen in hun organisatie. Dit kan leiden tot een organisatiecultuur van zwijgen en het niet ernstig nemen of niet geloven van meldingen.

De **normen en waarden** die een sportorganisatie hanteert, spelen een grote rol in het al dan niet plaatsvinden van grensoverschrijdend gedrag. Zo kan een trainer of club de overtuiging hebben dat, onder het mom van 'het doel heiligt de middelen', sommige vormen van grensoverschrijdend gedrag geoorloofd zijn om een sportieve prestatie te bereiken, hun sporters te motiveren of juist te straffen of tegenstanders te destabiliseren. Dat is om twee redenen fout: geen enkel doel kan grensoverschrijdend gedrag toelaten of goedkeuren en grensoverschrijdend gedrag heeft geen gunstig effect op de sportieve prestaties, integendeel.

**Machtsongelijkheid** is eveneens een gekende risicofactor voor grensoverschrijdend gedrag in de sport. Er is sprake van een machtsverschil wanneer één van de individuen in een relatie kan beslissen over bepaalde uitkomsten voor de andere: het al dan niet ontvangen van sponsoring, meespelen met een wedstrijd, aandacht, extra feedback, selectie voor een belangrijk toernooi... Er is een grote machtsongelijkheid tussen sporters en trainers. Trainers bepalen de inhoud van trainingen, hoelang deze duren of je al dan niet aan een competitie mee mag doen, enz. Er kan daarnaast ook een machtsverschil zijn tussen leeftijdsgenoten. De populaire sporter zit in een machtspositie tegenover andere sporters. Zij willen graag bevriend zijn met hem/haar/die en erbij horen.

Een machtsongelijkheid tussen personen zorgt ervoor dat wie in de dominante positie zit zich mogelijks vrijer kan voelen om onaanvaardbaar gedrag te stellen en een kleinere kans heeft om voor de gevolgen ervan te moeten instaan. Voor diegene die het grensoverschrijdend gedrag in een machtsrelatie ondergaat, is het vaak moeilijker om dit te

onthullen of te melden. Het is daarom zeer belangrijk om in een sportorganisatie een laagdrempelig aanspreekpunt te hebben en voor een sfeer te zorgen die sporters en trainers toelaat in vertrouwen meldingen over eender wie te durven doen.

Tot slot is het tolereren en motiveren van **alcoholgebruik** een risicofactor voor grensoverschrijdend gedrag omdat grenzen hierdoor vervagen. Ook een **negatieve groepsdynamiek** kan grensoverschrijdend gedrag in de hand werken.

### 1.3. Gevolgen

Grensoverschrijdend gedrag kan grote gevolgen hebben voor sporters en sportorganisaties. De vorm en de mate waarin het voorkomt, bepaalt mee de aard en de ernst van de gevolgen: drop-out, verlies aan motivatie, fysieke (pijn, letsel) en/of mentale gezondheidsproblemen, ...

Onderzoek toont aan dat mentale druk een heel negatieve impact heeft op de motivatie, het zelfvertrouwen, de volharding en het spelplezier van de sporter. Nochtans zijn dit stuk voor stuk belangrijke bouwstenen om een sportieve prestatie neer te zetten op belangrijke momenten. Aanhoudende druk veroorzaakt negatieve gevolgen, dit zowel op korte als lange termijn, en op verschillende vlakken (fysiek, psychisch en sociaal). Sporters die grensoverschrijdend gedrag ervaren in hun sport rapporteren een lager psychologisch en fysiek welzijn en dit zelfs tot jaren na de feiten, ook buiten de sportcontext.. Eenzaamheid, gedragsproblemen, eetproblemen, angst, depressie, middelengebruik,... zijn enkele voorbeelden van gevolgen waarover slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in de sport getuigden.



Getuigenis Louise: <https://www.youtube.com/watch?v=ws9inOBjQ-k>

Organisaties krijgen eveneens te maken met negatieve gevolgen van grensoverschrijdend gedrag. Denk maar aan sponsors die hun steun stopzetten, sporters die stoppen, een slecht imago, enz.

## 1.4. Wat zijn mogelijke signalen en hoe kan je ze herkennen?

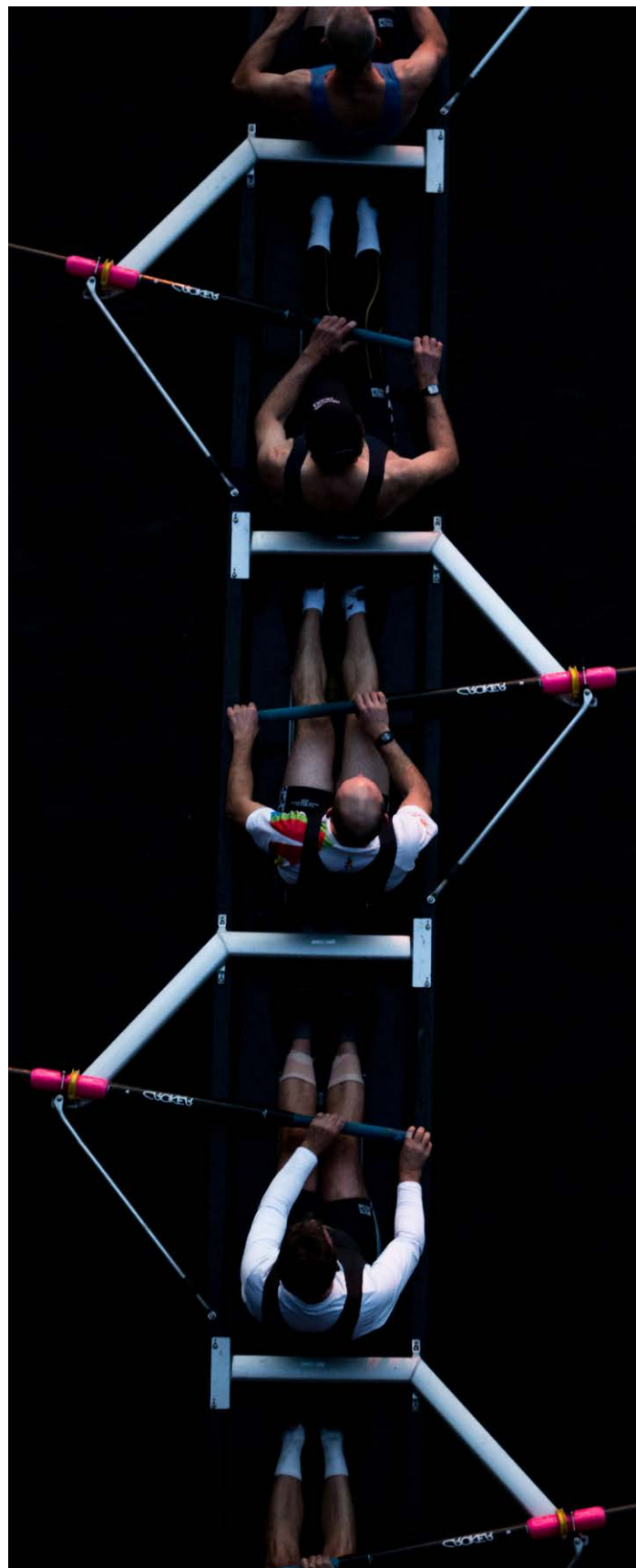
Signalen van druk in een vroeg stadium herkennen bij je sporters is belangrijk om je trainingsaanpak tijdig te kunnen bijstellen en de negatieve gevolgen ervan in te perken.

Overmatige stress en overbelasting uiten zich in allerlei symptomen op zowel lichamelijk als psychisch vlak als op het vlak van veranderend gedrag. Het negeren van deze signalen maakt de situatie alleen maar erger. Sta voldoende stil bij mogelijke signalen.

We geven hieronder een aantal voorbeelden van mogelijke alarmsignalen van grensoverschrijdend gedrag. Deze lijst is niet volledig. Dit wil niet zeggen dat er sowieso sprake is van grensoverschrijdend gedrag, maar het is wel belangrijk om alert te zijn als je dit opmerkt en jouw bezorgdheid te bespreken met iemand.

### Mogelijke signalen van grensoverschrijdend gedrag zijn:

- Onverklaarbare of ongewone verwondingen (vb. blauwe plekken, snijwonden, gekneusde ledematen, ...)
- Gemoedsveranderingen (vb. schrikreacties, agressie, huilen, schaamte, sombere stemming, prikkelbaarheid, ...)
- Gedragsveranderingen (vb. ongehoorzaamheid, afzonderen van team, zich plots niet meer willen douchen, verstoord slaappatroon, ...)
- Vermijdingsgedrag (vb. kleedkamers vermijden, de kantine niet meer binnen treden, spreekt een specifieke persoon plots niet meer aan,...)
- Sportieve veranderingen (vb. verminderde prestaties, vermoeidheid zowel in rust als tijdens oefening, trager herstel na training, blessuregevoeliger, afwezigheid, drop-out, obsessief spel, ...)
- Opvallend meer te laat komen of aanwezig zijn op trainingen;
- Onzorgvuldig trainen, minder snel/efficiënt halen van trainingsdoelen;
- Snel boos worden, snel geïrriteerd of niet gemotiveerd om samen te werken met trainer/teamgenoten;
- Verminderd enthousiasme over vooruitgang of positieve prestaties;
- Gevoelens van minderwaardigheid;
- Schuldgevoelens uiten zonder concrete aanleiding.



## 2. Preventie

### 2.1. Vier strategieën

#### 2.1.1. Educatie

Gelukkig, zijn er ook een aantal beschermende factoren die grensoverschrijdend gedrag helpen voorkomen. Zo is **kennis** hebben over het thema een zeer efficiënte beschermende factor. Mensen kunnen slechts correct handelen wanneer ze over informatie beschikken over wat grensoverschrijdend gedrag inhoudt, waar ze op moeten letten en hoe ze dit kunnen aanpakken. Het is ook belangrijk om de waarden en normen van je club te kennen en erover te waken dat iedereen deze respecteert.

#### 2.1.2. Beschermingsstrategieën: hanteer passende selectie- en wervingsprocedures

Onderzoek over kindermishandeling toont ook aan dat de **steun van één volwassene** de negatieve gevolgen van een ingrijpende levenservaring kan beperken. Als trainer kan je deze beschermende volwassene zijn wanneer je getuige bent van een situatie van grensoverschrijdend gedrag of wanneer een sporter dit aan jou vertelt.

Er bestaat een onderbelichte en complexe, maar veelbelovende associatie tussen **genderevenwicht** en de preventie van grensoverschrijdend gedrag. Complex in de zin dat meer vrouwelijke bestuurders of trainers niet automatisch betekent dat er minder misbruik voorkomt. Veelbelovend in de zin dat de voedingsbodem voor een positieve aanpak groter is. Dat blijkt zowel in de sport als daarbuiten. Gendergelijke organisaties hebben meer (bestuurlijke) aandacht voor grensoverschrijdend gedrag en misbruik, zetten sterker in op bewustzijn en preventie, en werken meer samen met organisaties uit de gezondheidssector.

#### 2.1.3. Ontwikkel gedragscodes en protocollen op het gebied van veiligheid en bescherming

Binnen de sport houdt het waarborgen van de integriteit in dat diegenen die verantwoordelijk zijn (trainer, sportbegeleiders, sportbestuur, ...) voor de (jonge) sporters proactief handelen en maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het sporten veilig en met plezier kan verlopen.

Een goed sportbeleid is daarom een vooraf goed doordacht sportbeleid. Om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen, ga je proactief aan de slag. Dit wil zeggen dat alle sportclubleden op de hoogte zijn van welk gedrag aanvaardbaar is en welk gedrag niet aanvaardbaar is en wat de gevolgen zijn als zij deze afspraken niet naleven.

Als trainer kan je een **positief klimaat** binnen je groep creëren waarin er aandacht is voor het welzijn en welbevinden van de sporters. Een **positieve groepsdynamiek** zorgt ervoor dat de kans op uitsluitingsgedrag en pestgedrag kleiner is en dat fair-play zowel tijdens trainingen als wedstrijden de norm is. Geef ook zelf het goede voorbeeld, want als trainer ben je een rolmodel voor jouw sporters. Reflecteer steeds kritisch over je eigen coachingstijl en of je al actief aandacht besteedt aan een positieve groepsdynamiek. Je kan dit doen via de **TOP-reflectiechecklist**.

#### TOP-REFLECTIECHECKLIST

Jouw gedrag als sportbegeleider is van cruciaal belang voor een positief groepsklimaat. Als trainer heb je macht en gezag. Kinderen en jongeren nemen heel wat van jouw gedrag over. Bovendien beïnvloed je (soms onbewust) het groepsklimaat door alles wat je doet en niet doet. Een stilstaan bij hoe jij omgaat met jouw groep kan dus erg nuttig zijn. Hieronder avast een checklist om je daarbij te helpen.

Heb jij aandacht voor:	Check?
<b>EEN GOEDE MIX VAN SAMENWERKING EN COMPETITIE</b> Competitieve spelen kunnen pesten in de hand werken. Samenwerkingspelen of niet-competitieve spelen kunnen een leuk alternatief bieden. Competitieve spelen horen uiteraard bij de sport, als begeleider moet je er rekening mee houden dat iedereen iets kan doen waar hij/zij goed in is.	
<b>EEN CONSEQUENTE REACTIE</b> Duidelijke afspraken moeten consequent gehanteerd worden. Als de ene sporter voor iets aangesproken/gestraft wordt, geldt dat voor alle sporters. Een voorkeursbehandeling of lievelingetje kan voor een negatief groepsklimaat zorgen.	
<b>HET GROEPSPROCES</b> Elke groep maakt een proces van groepsvorming door, als sportbegeleider moet je hier oog voor hebben. Een leuke teambuilding of ontspannende activiteit buiten de training kan je groep versterken. Bovendien is tijd maken voor nieuwe leden belangrijk voor de integratie. Bij een volledig nieuwe groep (begin sportseizoen, sportkamp...) zorg je voor een kennismaking voor een positieve start.	
<b>VERANTWOORDELIJKHEID</b> Door je sporters verantwoordelijkheid te geven vergroot je hun betrokkenheid op het groepsgebeuren. Laat de groep zelf verantwoordelijk zijn voor het klaarzetten van het sportmateriaal, netheid van de kleedkamer... Ook bij een ruzie of conflict kan je sporters zelf aanzetten om het bij te leggen.	
<b>INSPRAAK</b> Geef je sporters voldoende inspraak in de trainingen, de geldende afspraken... Dat verhoogt de betrokkenheid, speelplezier en naleving van de afspraken.	

### 2.1.4. Doe grondige risicoanalyses

In de sport kunnen kinderen/jongeren gevaar lopen. Het kan als trainer interessant zijn om regelmatig te kijken welke risico's er kunnen zijn tijdens jouw trainingen.

#### Enkele algemene bepalende factoren zijn:

1. De leeftijd van de kinderen/jongeren
2. Hogere nood aan toezicht/ondersteuning voor sommige of alle deelnemers (vb. kinderen met een beperking of heel jonge kinderen)
3. Vaardigheden/ervaring van de deelnemende kinderen voor de specifieke activiteiten
4. Aard van de activiteit (vb. Klimmen of watersporten vereisen hoger niveau van toezicht dan een dansactiviteit)
5. Aard van de sportomgeving – afgebakend (vb. een zwembad) of open (vb. een bos of park); uitsluitend gebruikt door de groep of vrij toegankelijk voor iedereen; soort materialen waar de kinderen gebruik kunnen van maken.

## 2.2. Voorbeeldfunctie als trainer

### Geef het goede voorbeeld

De manier waarop je als trainer met je gevoelens, frustraties en conflicten omgaat, is een voorbeeld voor je sporters. Iedereen durft wel eens kwaad worden of vloeken. Wees dan echter niet terughoudend om je te herpakken en hierover met hen te praten. Als je bijvoorbeeld genoeg hebt van het lawaai in de kleedkamer, kan het gebeuren dat je met je handen hard op tafel slaat en roept: 'Is het nu gedaan?'. Je sporters zullen schrikken en waarschijnlijk beseft je dat je jezelf even niet onder controle had. Reageer dan onmiddellijk met 'Sorry, ik had zo niet mogen roepen en slaan op tafel, maar soms vind ik het lawaai in de kleedkamer zo vervelend dat ik heel boos word.' Als je niet onmiddellijk na het voorval kan reageren, kan je toelichting geven bij de situatie waar je als trainer de controle hebt verloren tijdens de rust of tijdens een pauzemoment. Vermijd obscene lichaamstaal en opruiende taal niet alleen tegenover je sporters, maar ook ten aanzien van de tegenpartij, de scheidsrechter, het publiek en de media.

### Buiten het sportterrein

Omdat het sociale netwerk van je sporters verder reikt dan de trainingen en de wedstrijden, is het correct gebruik van sociale media belangrijk in de preventie van en het reageren op grensoverschrijdend gedrag. Gezien jonge sporters opkijken naar hun trainer ben jij een voorbeeldfiguur. Respect houdt niet op na het laatste fluitsignaal, maar is net zo goed van toepassing op Twitter, WhatsApp, Facebook, Instagram, Snapchat,...

Hou met deze tips rekening om psychisch (emotioneel) grensoverschrijdend gedrag en pestgedrag te voorkomen op sociale media:

### DO's

1. Zorg ervoor dat wat je zelf post geen aanleiding kan zijn tot:
  - Uitlachen dat overgaat in pesten (bv. commentaar over slechte uitvoeringen/prestaties, foto's genomen op verkeerde timing waardoor de positie van de sporter aanstootgevend is ... );
  - Het in diskrediet brengen van sporters (bv. foto's van schaars geklede jongeren);
  - Het versterken van een negatieve situatie die al in de ploeg leeft;
  - Het vergroten van het isolement van één van de spelers.
2. Denk na voor je iets post. Alles wat je online zet, is voor altijd terug te vinden en kan misbruikt worden om leden van je team te kwetsen.
3. Vraag toestemming als je foto's of filmpjes online wil plaatsen. Bij minderjarigen heb je toelating van de ouders nodig.

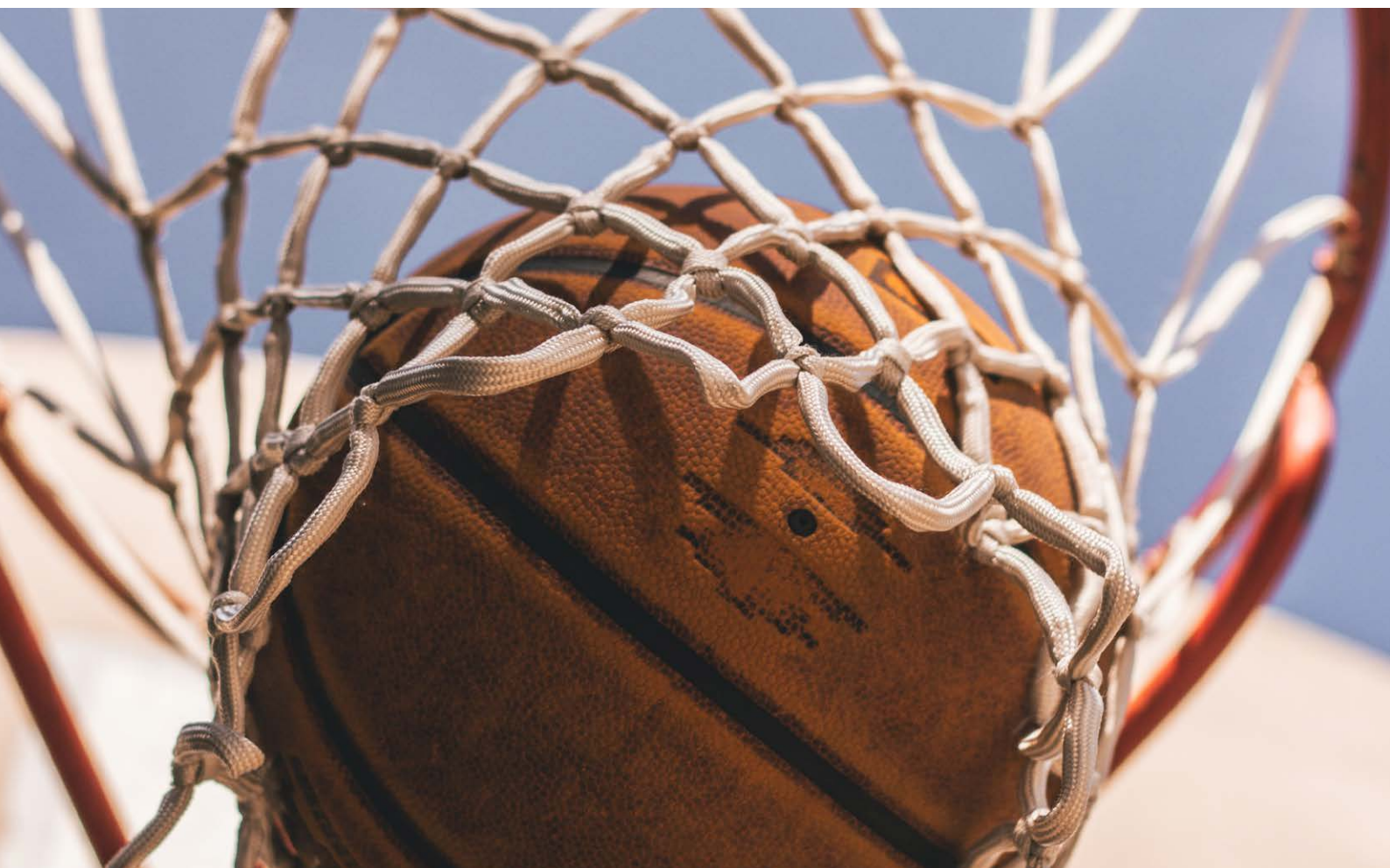
4. Maak altijd duidelijk of je communiceert in eigen naam of namens de sportclub.
5. Bestuurders en trainers zijn in de eerste plaats vertegenwoordigers van de sportclub. Gedraag je daar ook naar. Bij twijfel kun je iets beter niet publiceren.
6. Indien jouw sporters ongewenste uitlatingen doen op sociale media, reageer je hierop tijdens de training, niet via de sociale media.

### DON'TS

1. Zet geen privacygevoelige informatie online. Wees terughoudend met namen, beelden en gebeurtenissen. Onschuldig ogende situaties kunnen voor sommigen toch aanleiding geven tot misbruik en pestgedrag.
2. Ga niet in discussie met een speler of ouder op sociale media.
3. Onthoud je van haatdragende of discriminerende uitlatingen. Bevriende sporters of ouders kunnen dit lezen en dit kan kwetsend overkomen.



NSPCC: <https://www.youtube.com/watch?v=z1n9Jly3CQ8>



## 3. Tips, tricks & tools

### 3.1. Reageren op grensoverschrijdend gedrag als trainer

Het is belangrijk dat je als trainer enerzijds aandacht hebt voor de preventie van grensoverschrijdend gedrag en dat je anderzijds gepast reageert op incidenten. Als je als trainer getuige bent van een situatie van grensoverschrijdend gedrag is het jouw verantwoordelijkheid om iets te ondernemen. Dit kan door de persoon die het gedrag stelt aan te spreken, de ouders van het kind aan te spreken of een melding bij een aanspreekpersoon te doen. Je hoeft nooit alleen te handelen, maar niets doen is geen optie en geeft de dader alleen maar meer vrijheid om verder te gaan. Zo houd je het grensoverschrijdend gedrag mee in stand. Als je je als trainer niet comfortabel voelt om op het moment zelf te reageren of de persoon rechtstreeks aan te spreken, weet dat je ook al iets doet als je het meldt aan bv. de club-API of een andere verantwoordelijke.

#### Voorbeeld

- Iemand komt naar jou om iets te melden of een bezorgdheid te uiten.
- Je vermoedt of stelt zelf vast dat er iets niet ok is met een sporter, een andere trainer, een vrijwilliger of een ouder.

#### Aandachtspunten

- Blijf rustig, vooral als een kind/jongere bezorgd naar je toekomt
- Stel de persoon gerust dat hij/zij je in vertrouwen heeft genomen en juist handelt door het jou te vertellen en dat je dit ernstig neemt
- Zorg ervoor dat ze begrijpen dat je de informatie misschien moet delen met andere mensen, zodat je hulp kan krijgen (bv. met de aanspreekpersoon Integriteit – API)
- Stel vragen indien opheldering nodig is, maar dring niet te veel aan
- Luister en onthoud zoveel mogelijk informatie. Je zal mogelijks achteraf moeten rapporteren
- Benader de vermeende dader niet zelf
- Meld het voorval aan de club-API of professionele hulpinstanties
- In extreme omstandigheden, wanneer het kind in direct gevaar is, neem contact op met de politie

**Heel belangrijk: het is niet jouw taak om dit op te lossen of om de vermeende dader te confronteren!**

#### 3.1.1. Inschatten van een situatie van grensoverschrijdend gedrag

**Gouden regel: We nemen een sporter die melding doet van grensoverschrijdend gedrag altijd ernstig.**

Als trainer is het van belang om niet aan waarheidsvinding te doen. Als een sporter meldt zich ergens niet goed bij te voelen, ga je daarmee aan de slag. Grenzen zijn voor iedereen persoonlijk en kunnen dus afwijken van jouw eigen grenzen. Je respecteert dan ook ieders persoonlijke grenzen en helpt wanneer deze overschreden worden.

De zes criteria van het 'Grenswijssysteem' helpen jou om een objectievere inschatting te maken van hoe ernstig een situatie van grensoverschrijdend gedrag is. Deze ernstinschatting kan je helpen om een gepaste reactie te formuleren op het gedrag.



ZES CRITERIA OM GRENDOERSCHRIJDEND GEDRAG IN TE SCHATTEN	
<b>Toestemming / akkoord</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Stemmen de betrokkenen in met het gedrag?</li> <li>• Komt het gedrag overeen met de waarden en normen van de context?</li> <li>• Worden er bepaalde mensenrechten geschonden?</li> </ul>
<b>Gelijkwaardigheid</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zijn de betrokkenen gelijkwaardig op vlak van leeftijd, machtspositie, maturiteit, emotionele ontwikkeling, ... ?</li> </ul>
<b>Vrijwilligheid</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zijn de betrokkenen in staat om zich op eender welk moment uit de situatie terug te trekken?</li> <li>• Is er sprake van dwang, chantage, dreiging of druk?</li> </ul>
<b>Ontwikkelings- of functioneringsniveau</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Komt het gedrag overeen met de ontwikkelingsfase waarin betrokkenen zitten (als het over minderjarige(n) gaat)?</li> <li>• Zijn de betrokkenen in staat om zichzelf bij te sturen?</li> </ul>
<b>Context</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Past het gedrag in de context waarin de betrokkenen zich bevinden?</li> </ul>
<b>Impact</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kan het gedrag schade veroorzaken bij de betrokkenen?</li> </ul>

Wil je meer te weten komen over de zes criteria?

Lees meer op [www.grenswijs.be/zes-criteria-om-te-schatten-gedrag-over-de-grens-gaat](http://www.grenswijs.be/zes-criteria-om-te-schatten-gedrag-over-de-grens-gaat)

ERNST INSCHATTEN	
<b>Groen</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Alle criteria zijn oké.</li> </ul>
<b>Geel</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Er is sprake van licht grensoverschrijdend gedrag.</li> <li>• De situatie heeft beperkte gevolgen.</li> <li>• Het gaat over licht aanvallend, vaak verbaal gedrag</li> </ul>
<b>Rood</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Er is sprake van matig grensoverschrijdend gedrag.</li> <li>• De situatie brengt persoonlijke schade aan de betrokkenen toe.</li> <li>• Veiligheid is niet in het gedrang.</li> </ul>
<b>Zwart</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Er is sprake van ernstig grensoverschrijdend gedrag.</li> <li>• De situatie heeft ernstige persoonlijke schade voor de betrokkenen.</li> <li>• Ook is de veiligheid en functionering van de personen in gedrang.</li> </ul>

Wil je meer te weten komen over het inschatten van ernst? Lees meer op [GRENSWIJS](http://www.grenswijs.be).

**Herhaling** is een bepalende factor bij het inschatten van de ernst van grensoverschrijdend gedrag. Een kwetsende opmerking zoals 'Wees niet zo zwak' wordt gezien als een milde vorm van psychologisch grensoverschrijdend gedrag als dit slechts één keer gebeurt. Wanneer dezelfde persoon deze uitspraak meerdere keren doet of een waarschuwing hierover negeert, wordt de situatie ernstiger.

Een goede kennis hebben over de ontwikkeling van kinderen en jongeren is ook van belang. Sommige gedragingen zijn leeftijdsgebonden: een kleuter van vier jaar die een woedeaanval krijgt, stelt gedrag dat hoort bij zijn ontwikkelingsfase. Hetzelfde gedrag bij een 13-jarige puber zou vragen moeten oproepen. Dat een gedraging

leeftijdsgebonden is, wil nog niet zeggen dat er geen reactie op het gedrag kan komen. Het wil enkel zeggen dat we het gedrag gaan kaderen in de ontwikkelingsfase van het kind en onze reactie hierop afstemmen.

Wil je meer informatie over welk gedrag je kan verwachten rond welke leeftijd?

Lees meer op [www.grenswijs.be/wat-mag-je-bij-welke-leeftijd-verwachten](http://www.grenswijs.be/wat-mag-je-bij-welke-leeftijd-verwachten) en [www.sensoa.be/materiaal/normatieve-lijst](http://www.sensoa.be/materiaal/normatieve-lijst)

## 3.2. Maak grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar

Een allereerste stap om grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar te maken is door je over het onderwerp te informeren en zelf het gesprek aan te gaan met de sporters. Dit kan bijvoorbeeld via de VTS Plus bijscholing '[Sport met Grenzen](#)'. Als trainer kan je grensoverschrijdend gedrag dan weer bespreekbaar maken bij je (jonge) sporters aan de hand van het interactieve spel '[Sport met grenzen op jongerenmaat](#)'.

Tot slot kan je de club aansporen om preventie van grensoverschrijdend gedrag te (laten) integreren in het beleid: vraag je bestuur om dit thema op de agenda te zetten, een clubvisie uit te werken, een risicoanalyse te doen, ... Meer info vind je in de [toolkit grensoverschrijdend gedrag voor sportclubs](#).

Kennis hebben over het thema is van belang, kennis overdragen over het thema is van even groot belang.

## 3.3. Ken je Club-API

Elke sportfederatie heeft een aanspreekpersoon integriteit (API) die instaat voor het verlenen van advies en ontvangen van meldingen van grensoverschrijdend gedrag. Deze functie bestaat ook op clubniveau. Als jouw club nog geen Club-API heeft, moedig dan zeker je clubbestuur aan om er één aan te duiden. Deze persoon kan vervolgens de bijscholing '[Aan de slag als Club-API](#)' volgen. Na het volgen van deze opleiding krijg je het mandaat om als aanspreekpunt te fungeren voor situaties waar de fysieke, psychische of seksuele integriteit van sporters in het gedrang komt.

Bij het ervaren of getuige zijn van een situatie van grensoverschrijdend gedrag kan eender wie die verbonden is aan de sportclub dit bij de Club-API melden. Als trainer is het van belang om te weten wie je Club-API is en zijn/haar/hun contactgegevens te communiceren naar je sporters en hun ouders. Dit is namelijk hét eerste contactpunt wanneer er zich iets voordoet of bij vragen over het thema. Organiseer samen met hem/haar/hun een infomoment voor de sportende leden en ouders om het thema bespreekbaar te maken en om de gedragscodes te overlopen.

## 3.4. Communiceer de gedragscodes

Gedragscodes plaats je best bij elke start van een seizoen terug in de kijker. Je kan deze als trainer met je sporters overlopen en benadrukken dat iedereen in de sportclub hieraan gebonden is en bij overtreding van de gedragscode het gedrag onmiddellijk gevolgen zal hebben. Wanneer gedrag neigt over de grens te gaan, durf te verwijzen naar de gedragscode(s). Zo geef je aan dat het niet slechts woorden op papier zijn, maar de normen en waarden van jouw club.

Moedig vragen of aangeven van onduidelijkheden over de gedragscode(s) aan. Wie ze niet begrijpt, zal er zich moeilijk aan kunnen houden en niet weten welk gedrag wel of niet mag. Zorg daarom ook voor een gedragscode op maat van kinderen en jonge sporters met aandacht voor eenvoudige taal en korte krachtige gedragsregels. Je kan hen zeker ook betrekken bij het opstellen van deze regels. Dit zorgt voor een gevoel van betrokkenheid en zelfbeschikking.

Een voorbeeld om hier creatief mee om te gaan: druk één grote affiche van de gedragscode(s) af, laat je sportleden hun handtekening erop zetten en hang deze omhoog op een zichtbare plaats in de kleedkamer of kantine.

## 3.5. Conclusie

Omgaan met grensoverschrijdend gedrag start bij het niet wegstappen van een situatie. Clubs en trainers treden op als rolmodellen voor sporters. Als trainer kan je een positief rolmodel zijn door je sporters te ondersteunen bij overwinningen, verlies en alle ervaringen ertussenin. Wanneer zich een voorval van grensoverschrijdend gedrag voordoet is het van belang om hier ook effectief iets mee te doen. Een trainer hoort zulke situaties ernstig te nemen, hoe klein of hoe groot deze ook zijn. Ook hierin geef je als trainer best het goede voorbeeld.

Hoe jij reageert op een situatie van grensoverschrijdend gedrag is (steeds) afhankelijk van de ernst van de situatie. Er zal niet op dezelfde manier gereageerd worden op een trainer die eenmaal "Ik kan echt niets aanvangen met jou" tegen zijn sporter roept als op sporters die een medesporter aanzetten om zich uit te hongeren om gewicht te verliezen.

Gelukkig, staat een trainer er nooit alleen voor en kan je altijd een melding maken bij de club-API en/of andere clubverantwoordelijken om samen de beste aanpak voor de situatie te kiezen. Omgaan met grensoverschrijdend gedrag is durven vragen naar ondersteuning en doorverwijzen naar wie bevoegd is om verdere maatregelen te nemen.

Voor meer hulplijnen: <https://www.ethischsporten.be/aanbod/case-ondersteuning/>

### Hoe blijf je zelf safe?

- Je trainingen zijn leuk, gevarieerd, verantwoord opgebouwd en beantwoorden aan de leeftijd en vaardigheden van de doelgroep die je traint
- Je hebt altijd oog voor veiligheidsaspecten in de omgeving waarin je sporters bewegen, beveilig materialen waar nodig;
- Je hebt notie van EHBO en weet waar de EHBO-kit staat en/of wie je kan contacteren indien nodig, (nood)nummers kennen, opgeladen GSM in de buurt houden, ...
- Je beperkt fysiek contact tot wat noodzakelijk is voor het aanleren van bewegingen, kondigt vooraf aan als je iemand zal aanraken en vraagt evt. goedkeuring (soort inventaris van fysieke contacten eigen aan de sport of aan het aanleren van die sport);
- Je gaat steeds beleefd en eerlijk om met je sporters, roept/scheldt niet (verontschuldig je als je beseft dat je iets fout deed);
- Je handelt als trainer conform het integriteitsbeleid van je club

### Extra tips

- Informeer je of je via de club verzekerd bent als trainer of een individuele verzekering moet aangaan
- Als je op regelmatige basis (jonge) sporters begeleidt, investeer ook eens in een niet-sporttechnische opleiding rond vb. omgaan met grensoverschrijdend gedrag of veilig handelen
- Werk samen met ouders en zie ze niet als een 'noodzakelijk kwaad'
- Communiceer helder als trainer over je verwachtingen naar sporters, ouders, ...

### Normen: als trainer

- Ken je op zijn minst de naam van je sporter(s)
- Stel je jezelf voor aan nieuwe sporters (en evt. aan hun ouders)
- Help je nieuwkomers om zich welkom te voelen
- Leg je uit waarom je voor bepaalde trainingsactiviteiten kiest
- Houd je een aanwezigheidslijst bij
- Ben je eerlijk en consistent in reactie op inbreuken en regels
- Controleer je of de sporter(s) begrijpt wat van hem wordt gevraagd
- Stel je je luisterbereid op

**Wat indien er toch een beschuldiging komt: direct pro-actief melden aan je clubverantwoordelijke!**

## 4. Goede praktijken

Een groeiend aantal sportorganisaties trachten ervoor te zorgen dat al hun medewerkers een vorming over grensoverschrijdend gedrag volgen. Hoe meer mensen kennis hebben over het thema, hoe groter de kans dat er gewerkt wordt aan preventie en reactief correct gehandeld wordt indien er zich een situatie voordoet.

### GRENSWIJS

Sensoa, Pimento en Icoba hebben een interactieve website gebouwd, genaamd 'Grenswijs'. Op [www.grenswijs.be](http://www.grenswijs.be) kunnen trainers zowel informatie vinden over het opstellen van een integriteitsbeleid binnen hun club, alsook informatie vinden over bv. het grenswijsstelsel. Trainers kunnen er 17 sportspecifieke cases op hun eigen ritme doorlopen.

### SPORT MET GRENZEN OP JONGERENMAAT

Als trainer kan je ook een vorming '[Sport met Grenzen op Jongerenmaat](#)' volgen, zodat je nadien zelf een sessie met jonge sporters kan organiseren over lichamelijke en seksualiteit.

### TRAINERS KUNGFU CLUB LONG HU MEN

De trainers van Kungfu club Long Hu Men in Leuven namen deel aan de Safe Sport Allies vorming over grensoverschrijdend gedrag in de sport en de rol van trainers om dit aan te pakken. Tijdens een interactieve workshop gingen ze met elkaar in discussie over hoe zij situaties van grensoverschrijdend gedrag zouden aanpakken tijdens hun trainingen. Meer info over het project: [www.safesportallies.eu](http://www.safesportallies.eu).



## Literatuur

Fortier, K., Parent, S., Lessard, G. (2020). Child maltreatment in sport: smashing the wall of silence: a narrative review of physical, sexual, psychological abuses and neglect, *British Journal of Sports Medicine*, 54, 4-7.

Kerr, G., & Stirling, A. (2017). Issues of maltreatment in high performance athlete development: Mental toughness as a threat to athlete welfare. In J. Baker (Ed.), *The Handbook of Talent Identification and Development in Sport*. Routledge.

Kerr, G., Battaglia, A., Stirling, A., & Bandy, A. (2020). Examining Coaches' Perspectives on the Use of Exercise as Punishment. *International sport coaching journal*, 7(3), 306-316.

Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., et al. (2016). International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *Br J Sports Med*, 50, 1019–29. [doi:10.1136/bjsports-2016-096121](https://doi.org/10.1136/bjsports-2016-096121)

Parent, S., & Fortier, K. (2018). Prevalence of interpersonal violence against athletes in the sport context. *Current Opinion in Psychology*, 16(June), 165–169. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.05.012>

Roberts, V., Sojo, V., & Grant, F. (2020). Organisational factors and non-accidental violence in sport: A systematic review. *Sport Management Review*, 23(1), 8–27. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.03.001>

Stirling, A. E. (2013). Understanding the use of emotionally abusive coaching practices. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 8(4), 625-639.

Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Uzieblo, K., & Van Den Eede, F. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse and Neglect*, 63, 172–182. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.11.029>

Vertommen, T., Demarbaix, S., Kampen, J., & van Hal, G. (2021). Child Abuse in Sport : European Statistics. The prevalence and characteristics of interpersonal violence against children inside and outside sport in Belgium

## Documentaire

- Cohen, B., & Shenk, J. (Director). (2020) *Athlete A* [Documentary]. Actual Films: [www.youtube.com/watch?v=8TELkp\\_VpZI](https://www.youtube.com/watch?v=8TELkp_VpZI)
- Pano: Vuil Spel [www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/11/08/pano--vuil-spel--slachtoffers-seksueel-geweld-in-de-sport-doorbr/](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/11/08/pano--vuil-spel--slachtoffers-seksueel-geweld-in-de-sport-doorbr/)
- De prijs van de winnaar – 3-delige reeks op Canvas

## Organisaties

- [www.ethischsporten.be](http://www.ethischsporten.be)
- [www.grenswijs.be](http://www.grenswijs.be)
- [www.dopingvrij.vlaanderen](http://www.dopingvrij.vlaanderen)
- [thecpsu.org.uk](http://thecpsu.org.uk)
- [centrumveiligensport.nl](http://centrumveiligensport.nl)
- [voicesfortruthanddignity.eu](http://voicesfortruthanddignity.eu)
- [www.safesportinternational.com](http://www.safesportinternational.com)